

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Max van den Berg

[Bespreking van: M. van den Berg (2016) 'Jongens, maak het maar mooi' : stadsontwikkelaar en ambtenaar in Amsterdam 1963-1986]

Eijkelboom, G.; Vermeer, G.

Publication date

2017

Document Version

Final published version

Published in

Amstelodamum

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Eijkelboom, G., & Vermeer, G. (2017). Max van den Berg: [Bespreking van: M. van den Berg (2016) 'Jongens, maak het maar mooi' : stadsontwikkelaar en ambtenaar in Amsterdam 1963-1986]. *Amstelodamum*, 104(3), 141-142.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

RECENSIES

MAX VAN DEN BERG

Max van den Berg, *Jongens, maak het maar mooi*. *Stadsontwikkelaar en ambtenaar in Amsterdam 1963-1986*, Uitgeverij THOTH, Bussum 2016, ISBN 978 90 6868 722 4, ill., 240 p., prijs € 22,50.

Van 1963 tot 1986 werkte Max van den Berg (1938-2016, niet te verwarren met zijn naamgenoot en oud-partijvoorzitter van de PvdA) als stedenbouwkundige afgestudeerd aan de Technische Hogeschool Delft, bij de gemeente Amsterdam. Hij begon zijn loopbaan als 'praktikant', zoals hij dat zelf kenschetst, bij de dienst Publieke Werken, afdeling Stadsontwikkeling. Hoewel hij vertelt dat hij tekeningen vervaardigde voor de reconstructie van de Oostelijke Eilanden, ontwikkelde hij zich in zijn gemeentelijke loopbaan vooral als een ambtenaar die het verhaal hield en het ontwerpen aan anderen overliet.

In de periode dat Max van den Berg in dienst van de stad werkte, maakte zowel het denken over de ontwikkeling van de stad als de ambtelijke organisatie dramatische ontwikkelingen door. Dat ging gepaard met heftige rellen en gewelddadige ontruiming, die nog altijd in het geheugen van de oudere generaties gegrift staan. In 2012 legde de politicoloog Herman de Liagre Böhl deze bewogen geschiedenis al vast in het lijvige boek *Amsterdam op de Helling*, aan de hand van het rijkelijk voorhanden bronnenmateriaal.

In deze roerige periode was Van den Berg actief in de hogere ambtelijke organisatie. Van een deel van de zaken kende hij alle details, inclusief de menselijke interactie die helaas, maar ook onvermijdelijk, lang niet altijd zijn weerslag vond in de ambtelijke stukken. Zef Hemel, een van de bezorgers van de in het boek vastgelegde herinneringen van de in februari 2016 overleden Van den Berg, merkt in het nawoord op dat Van den Berg na het lezen van *Amsterdam op de Helling* in een ontvlambare staat verkeerde. Hij trok het zich persoonlijk aan dat de actievoerders in De Liagre Böhl's geschiedschrijving het gelijk al te zeer aan hun kant kregen en de gemeente er steeds afkwam als de gebeten hond. Deze onvrede bracht hem ertoe zijn kijk op de zaak in de vorm van zijn

persoonlijke memoires op papier te zetten.

Van den Berg kwam niet uit Amsterdam, maar raakte al tijdens zijn studie met die stad bekend doordat zijn professor, Cornelis van Eesteren, in zijn colleges veel over Amsterdam en het Algemeen Uitbreidingsplan (AUP) sprak. Van Eesteren had een belangrijk aandeel gehad in de ontwikkeling van het AUP en gebruikte het als rode draad in zijn colleges. Als bewonderaar van zijn leermeester vervulde Van den Berg zijn verplichte stage bij de dienst Publieke Werken van Amsterdam. Niet het voorgeschreven halve jaar, maar meteen twee jaar. Na zijn militaire dienstplicht vervuld te hebben, keerde hij als 'volwaardig' ambtenaar bij de dienst terug. Zijn eerste werkplek was in het oude stadhuis aan de Oudezijds Voorburgwal. Later zat hij in het reusachtige, modernistische en ondertussen al weer gesloopte Wibauthuis aan de Wibautstraat. In dat bolwerk vestigde Publieke Werken zich, in fasen, tussen 1961 en 1968.

Het viel hem op dat sommige ambtenaren in witte doktersjassen achter hun tekenschotten stonden. Later, om een artikel van hem te laten lezen, ontving de gepensioneerde Van Eesteren Van den Berg thuis eveneens in een witte doktersjas. Deze oudere garde in doktersjassen had nog aan het AUP gewerkt en volgens Van den Berg voelden deze collega's zich de 'artsen van de ruimte'. In die tijd heerste nog een rotsvast geloof in de uitgangspunten van het modernisme, dat de bevolking van hoog tot laag een gezonde omgeving met licht, lucht en ruimte kon bieden. De stad zou daartoe uitgelegd worden met diepe lobben met daartussen groene scheggen. Door Van den Berg weten we dat deze uitbreidingsgebieden de aanduiding tuinsteden kregen om het plan er door te krijgen.

De 'licht en ruimte'-ideologie stuitte in de nieuwe wijken aan de rand van de stad op weinig weerstand. Anders werd dat toen modernistische uitgangspunten toepassing vonden op bestaande buurten. Dat ging voor het eerst echt spelen onder wethouder Han Lammers van de PvdA. Als nieuw-linkser stelde hij zich aanvankelijk vierkant op achter de bewoners, die een heel andere perceptie

hadden van hun omgeving dan de plannenmakers. De bewoners zaten niet te wachten op nieuwe huizen, maar wilden dat de huren betaalbaar bleven, hun huis op tijd werd gerepareerd, de rommel die zich nu en dan ophoopte werd opgeruimd, en dat er tegen misstanden en overlast werd opgetreden. Kort na zijn aantreden, in 1970, veegde Lammers een plan om de Jordaan af te breken en daarvoor een moderne ‘tuinstad’ te bouwen radicaal van tafel, geheel volgens de wens van de bewoners. Dit was de sociaaldemocratie van onderaf, van mensen die gehecht waren aan hun omgeving en daar wilden blijven wonen zoals ze gewend waren.

Daartegenover stond het andere, eveneens sociaaldemocratische, erfgoed van de gezonde omgeving voor iedereen, die bereikt kon worden door de zegeningen van het modernisme. In de tijd dat Van den Berg aantrad begon de modernistische strokenbouw uit de gratie te raken en plaats te maken voor meer variatie in de bebouwingswijzen, maar de zegeningen van het modernisme als zodanig stonden nog als een paal boven water.

Lammers raakte er mede door zijn ambtenaren van overtuigd dat de bewoners binnen de negentiende-eeuwse buurten deze gezonde woonomgeving niet geboden kon worden. Van den Berg typeert Lammers dan ook als een wethouder die loyaal was aan zijn ambtenaren. Binnen de PvdA ontstond tweespalt tussen het stadsbestuur en bijvoorbeeld het gewestelijke partijorgaan, waarbinnen de sociaaldemocraten die van onderaf dachten, de overhand verwierven. Lammers hield stand, ook met de aanleg van de metrolijn, die de beruchte krakersrellen tot gevolg had, maar de van boven opgelegde idealen van het modernisme hadden ondertussen al lang hun draagkracht verloren. In 1976 nam hij als wethouder ontslag. In zijn laatste ambtsjaren kwam weinig meer tot stand, maar, zo haast Max van den Berg te melden, binnen het ambtelijke apparaat werd ondertussen hard gewerkt en aangekocht. Zonder die inspanning had Jan Schaefer vanaf 1978 nooit zijn veel meer omzichtige stadsvernieuwing van de grond gekregen.

Gesteund door omvangrijke subsidies begon onder Schaefer's leiding het opknappen van buurten en het bouwen van nieuwe woningen, vaak uiterst eenzijdig met uitsluitend woningwetwoningen. Ook met hem kon Van den Berg goed door één deur. Het primaat lag in die jaren volledig bij de politiek, lees: Schaefer, die op de volledige steun van zijn eigen partij kon rekenen. Zo nu en dan kan Van den

Berg hooguit wat schuchter geuite tegenwerpingen maken, die Schaefer meestal op zijn eigen wijze resoluut van de hand wees. Bij een opmerking over een crossterrein in West riposteerde de wethouder: ‘Max, hou je er buiten en ga dammen.’

Na Schaefer kwamen de nadelen van de eenzijdige woningbouw in buurten naar boven en verzette een nieuw gemeentebestuur de bakens opnieuw. De regio en het bedrijfsleven kwamen weer in beeld, waarbij Van den Berg het meedingen naar de Olympische Spelen ziet als de bezegeling en het toppunt van de hernieuwde samenwerking met het bedrijfsleven. Bij de kandidatuur voor de spelen, wat een kansloze missie bleek te zijn, verleende Van den Berg ambtelijke ondersteuning.

Een schier eindeloze reeks van projecten en kwesties komt aan de orde, waaronder de totstandkoming van talrijke nieuwe buurten en wijken, de rellen in de Nieuwmarktbuurt, gesprekken en commissies, alles bezien vanuit het gezichtspunt en beschreven vanuit de beleving van een loyaal topambtenaar. Van den Bergs blik en toon zijn immer relativerend, niet drammerig of gelijkheberig, maar zoekend naar het juiste begrip voor elke situatie en soms doorspekt met een stevige mening. Zo deelde hij bepaald niet de bewondering van Schaefer voor het plan van Rem Koolhaas voor de bebouwing van het IJ-plein en omgeving in Noord. Van den Berg was zijn loopbaan juist begonnen in een periode dat de strokenbouw als te veel van hetzelfde werd ervaren, en nu kwam die Koolhaas weer met die ouderwetse stroken aanzetten. Dan liever zijn collega Hans Davidson, die eerder een plan had gemaakt met bouwblokken die aansloten bij de aangrenzende Vogelbuurt.

Jongens, maak het maar mooi, een lijfspreuk van zijn leermeester Van Eesteren, is vooral een persoonlijk verslag dat zich uitstrekt over Van den Bergs gehele ambtelijke loopbaan bij de gemeente Amsterdam. Kwesties worden niet tot de bodem uitgediept, maar belicht vanuit de blik van een ooggetuige van en bevlogen deelnemer in het proces. Het relaas leest als een roman en beschrijft, anders dan Herman de Liagre Böhl deed, over al die kwesties veel meer de nuances. Van den Berg weet daarmee de lezer voor zich in te nemen en zijn of haar sympathie te winnen. Daarbij nemen we de niet al te grondige eindredactie graag voor lief.

Gert Eijkelboom en Gerrit Vermeer